



Rikosasian ratkaiseminen ilman päätösvaltaa

ASIAN VIREILLETULO

Itä-Suomen hovioikeus on 13.9.2023 tuomioistuinlain 3 luvun 2 §:ssä mainitussa tarkoituksessa toimittanut oikeuskanslerinvirastoon Kymenlaakson käräjäoikeuden käräjätuomarin hovioikeudelle 10.5.2023 tekemän ilmoituksen menettelyvirheestään käräjäoikeuden 24.4.2023 ratkaiseman rikosasian R 23/244 käsittelyssä. Käräjätuomarin mukaan käräjäoikeus oli ratkaissut mainitun rikosasian hänen puheenjohtajanaan virheellisesti yhden tuomarin kokoonpanossa, vaikka asiassa oli vaadittu rangaistusta ryöstöstä.

SELVITYS

Valtioneuvoston oikeuskanslerista annetun lain 5 §:n mukaan oikeuskanslerin on ennen asian ratkaisemista varattava valvottavalle tilaisuus tulla asian johdosta kuulluksi, jos on syytä olettaa, että asia saattaa antaa aihetta arvostella valvottavan menettelyä. Vaikka käräjätuomari oli jo selostanut tapahtunutta mainitussa hovioikeudelle toimittamassaan ilmoituksessa, pyysin käräjäoikeuden laamannia vielä hankkimaan käräjätuomarin selvityksen asiassa. Varasin lisäksi laamannille mahdollisuuden antaa asiasta lausuntonsa.

Käräjätuomari on todennut selvityksessään toimineensa puheenjohtajana kysymyksessä olevassa rikosasiassa, jonka yhdessä syytekohtassa osalle vastaajista oli vaadittu rangaistusta ryöstöstä. Asia käsiteltiin yhden tuomarin kokoonpanossa. Hän on todennut, että ryöstöä koskeneen syytekohtan vuoksi asia olisi tullut käsitellä oikeudenkäymiskaaren 2 luvun 1 §:n mukaisessa puheenjohtajan ja kahden lautamiehen taikka kolmen lainoppineen jäsenen kokoon-

panossa. Syytetty ryöstöstä ei kuitenkaan yhdenkään vastaajan kohdalla hyväksytty, vaan ryöstöstä syytettyjen vastaajien syyksi kyseisessä syytekohtassa luettiin varkaus, jonka enimmäisrangaistus on yksi vuosi kuusi kuukautta vankeutta.

Virheensä havaittuaan kärjätuomari oli kertomansa mukaan välittömästi kehottanut syyttäjää valittamaan kärjäoikeuden tuomiosta hovioikeuteen, jotta virheen vaikutus voitaisiin mahdollisuuksien mukaan poistaa. Syyttäjän osalta tyytymättömyyden ilmoittamiselle varattu aika oli kuitenkin ehtinyt kulua umpeen. Kerrotun jälkeen kärjätuomari oli tehnyt 10.5.2023 päivätyn ilmoituksensa hovioikeudelle.

Kärjätuomari on myöntänyt, että hän ei ollut menetellyt riittävän huolellisesti tarkistaessaan asian käsittelyyn vaadittavaa kokoonpanoa. Hän ei kertomansa mukaan tunnistanut toimivaltaongelmaa asian käsittelyn kestäessä eikä se muutoinkaan tullut esille asian käsittelyssä.

RATKAISU

Arviointi

Oikeudenkäymiskaaren 2 luvun 1 §:n 1 momentin mukaan kärjäoikeus on päätösvaltainen, kun tuomioistuimessa on puheenjohtaja ja kaksi lautamiestä. Pykälän 2 momentin mukaan kärjäoikeus on päätösvaltainen rikosasiassa myös kolmen lainoppineen jäsenen kokoonpanossa, jos sitä asian laadun tai muun erityisen syyn vuoksi on pidettävä perusteltuna.

Mainitun luvun 6 §:n mukaan kärjäoikeus on päätösvaltainen, kun siinä on yksin puheenjohtaja, jos mistään syytteessä tarkoitetusta yksittäisestä rikoksesta ei syytteessä mainittujen seikkojen vallitessa tehtynä ole säädetty ankarampaa rangaistusta kuin vankeutta enintään neljä vuotta. Rikoslain 31 luvun 1 §:n 1 momentin mukaan ryöstöstä säädetty enimmäisrangaistus on kuusi vuotta vankeutta.

Tuomioistuinlain 9 luvun 1 §:n 2 momentin mukaan tuomarin on virkatoimissaan oltava tunnollinen ja huolellinen.

Kärjäoikeudessa on kysymyksessä olleessa rikosasiassa ollut yhdessä syytekohtassa kyse epäilystä ryöstöstä, josta säädetty enimmäisrangaistus on kuusi vuotta vankeutta. Selvää näin ollen on, että kärjäoikeus ei ole ollut yhden tuomarin kokoonpanossa päätösvaltainen käsittelemään ja ratkaisemaan kyseistä syytekohtaa. Asiassa puheenjohtajana toiminut kärjätuomari on edellä selostetuvin tavoin myöntänyt tapahtuneen virheen.

Tuomioistuimen kokoonpanon päätösvaltaisuus on rikosasioissa ehdoton prosessinedellytys, joten tuomioistuimen tulee ottaa kokoonpanon laillisuus huomioon oma-aloitteisesti. Asian käsitteleminen ja ratkaiseminen päätösvaltaa vailla olevassa kokoonpanossa on perustavaa laatua oleva menettelyvirhe, joka kohdistuu tuomiovallan käytön ydinalueelle. Rikosasian käsitteleminen ja ratkaiseminen ilman toimivaltaa on omiaan heikentämään luottamusta lainkäyttötoiminnan asianmukaisuuteen ja vaarantamaan asianosaisten oikeusturvaa.

Käräjäoikeus on tuomiollaan hylännyt ryöstöä koskeneen syytekohtan ja lukenut vastaajien syyksi tarkoitetun teon varkautena. Merkille pantavaa lisäksi on, että kärjätuomari on itse havainnut menettelynsä virheellisyyden ja virheen havaittuaan pyrkinyt poistamaan sen vaikutuksia ilmoittamalla asiasta sekä syyttäjälle että muutoksenhakutuomioistuimena toimineelle hovioikeudelle. Arvostan kärjätuomarin menettelyä ja pidän näitä seikkoja sinällään huomion arvoisina, mutta ne eivät kuitenkaan poista kärjätuomarin virheellisen menettelyn periaatteellista vakavuutta.

Johtopäätökset ja toimenpiteet

Kärjätuomari on käsitellyt ja ratkaissut yksin puheenjohtajana rikosasian, jonka yhden syytekohtan käsittelemiseen ja ratkaisemiseen kärjäoikeus ei mainitussa kokoonpanossa ole ollut päätösvaltainen.

Valtioneuvoston oikeuskanslerista annetun lain 6 §:n 1 momentin mukaan, jos virkamies, julkisyhteisön työntekijä tai muu henkilö julkista tehtävää hoitaessaan on menetellyt lainvastaisesti tai jättänyt velvollisuutensa täyttämättä, oikeuskansleri voi antaa asianomaiselle huomautuksen vastaisen varalle, mikäli hän ei harkitse olevan tarvetta syytteen nostamiselle.

Annan mainitun lainkohdan nojalla kärjätuomarille huomautuksen hänen edellä kerrotusta menettelystään.

Lähetän päätökseni tiedoksi asiasta ilmoittaneelle Itä-Suomen hovioikeudelle.

Tämä asiakirja on allekirjoitettu sähköisesti.

Apulaisoikeuskanslerin sijainen

Petri Martikainen

Osastopäällikkö
Esittelijäneuvos

Markus Löfman